

Fra dansker til dansk verdensborger

– om viden og dannelse i et transnationalt perspektiv

Af Peter Kemp

Manchet

Det danske arbejdsmarked er i dag en del af verdensmarkedet. Derfor må vi arbejde ikke blot som danskere men som verdensborgere. Det kræver sans for fælles globale problemer og for transnationalt samarbejde mellem mennesker fra forskellige kulturer og traditioner. Dette arbejde behøver ikke blot færdigheder i en konkurrence, men dannelse, dvs. personlig integritet og særlige menneskelige kvaliteter såsom evnen til at omgås andre og finde en balance mellem fornyelse og bevarelse, kreativitet og stabilitet. Erhvervslivet må være interesseret i, at uddannelsessystemet ikke blot leverer troværdig og brugbar viden og fortolkninger, men også mennesker der har lyst til at arbejde transnationalt og lyst til at lære af andres erfaringer. Og forskere og lærere må være interesseret i at danne mennesker, der beriger erhvervslivet og samfundet som helhed. Derfor har de to parter – erhvervsliv og uddannelsessystem – brug for hinanden.

Jeg skal indlede denne konference om hvad vi skal lægge vægt på i uddannelsen og dannelsen af fremtidens medarbejdere i erhvervslivet. Som filosof må jeg bruge min fantasi mere end min erfaring, da jeg ikke selv har arbejdet i erhvervslivet. Men jeg har dog i sin tid, da jeg havde oprettet et Akademi for Anvendt Filosofi, haft mange diskussioner med erhvervsfolk, om hvad erhvervslivet har brug for. I dag vil jeg give et bud på, hvordan jeg tror at uddannelsessystemet og erhvervslivet har brug for hinanden.

I. Danskeren som verdensborger

Det danske arbejdsmarked bliver stadig mere en del af verdensmarkedet, hvor danskere skal arbejde sammen med mennesker fra andre lande og kulturer. Her nytter det ikke at man blot kender til verden som turist. Turisten kan nøjes med at se alt fra oven og som underholdning. Turisten har ikke noget forpligtende samarbejde med fremmede. Turisten kan blive en verdensmand eller en verdensdame, der kan fortælle mange underholdende oplevelser om livet i det fremmede. Men verdensmanden eller verdensdamen er ikke verdensborger. Verdensborger bliver man først når man har fælles opgaver eller fælles problemer med mennesker fra andre egne af verden og dermed føler et fælles ansvar for en fælles verden.

På det politiske plan betyder det at vi har store fælles problemer som vi kun kan løse i fællesskab.

Finanskrisen har vist at vi har behov for ansvarlige medarbejdere i finanssektoren, der ikke vil gamble med økonomien på hele samfundets, ja hele verdenssamfundets bekostning.

De mange etniske konflikter der præger verden i dag viser at vi har behov for gensidig forståelse mellem forskellige kulturer og det vil konkret bl.a. sige mellem medarbejdere og kunder fra disse kulturer

Endelig kræver miljøspørgsmålet og ikke mindst den globale opvarmning en bæredygtig udvikling, der betyder, at den enkelte virksomhed både bidrager til et holdbart samfundsfællesskab og til et godt forhold mellem samfund og natur

Vi må altså møde hinanden på det globale plan med en fælles ansvarsbevidsthed.

Det er denne ansvarsbevidsthed, der gør at man kan tale om, at man har pligter og rettigheder ligesom en dansk borger eller en europæisk borger har det. Men verdensborgerskab er ikke noget, der erstatter f.eks. dansk statsborgerskab.

Man er ikke verdensborger i stedet for at være dansk borger. Men som dansk borger kan man også være dansk verdensborger, dvs. se sit erhvervsmæssige, sociale og politiske liv i en større sammenhæng end blot den danske sammenhæng.

Det kan være som medarbejder fra en dansk virksomhed, der handler, forhandler og samarbejder med medarbejdere fra udenlandske virksomheder eller med mennesker i ens egen virksomhed, der kommer fra andre lande og kulturer end en selv.

At være verdensborger er derfor ikke en ren idealisme, en abstrakt kærlighed til menneskeheden, men det at tage konkrete opgaver op sammen med andre fra andre traditioner og kulturer.

Derfor har det mening at sammenligne de to borgerskaber: det nationale og det kosmopolitiske. Og dette er netop ideen med verdensborgerskabet: man er borger på to forskellige måder.

Og for så vidt man er verdensborger betyder det, at man har respekt for andres anderledes måde at leve på, men også et engagement for en fælles dannelse, for sameksistens med andre

II. Uddannelse og dannelse

Ligesom vi på det nationale plan ikke blot behøver uddannelse i færdigheder til at blive blandt de bedste, men også det man kalder dannelse, dvs. personlig integritet og særlige menneskelige kvaliteter, behøver vi både uddannelse og dannelse på det transnationale plan.

Til de menneskelige kvaliteter hører *kreativitet*. Kreativ betyder skabende. Man skal kunne skabe noget nyt. Men er det nok? Og hvis man nu har bedre evner for at bevare og vedligeholde? Kan man så ikke bidrage lige så meget til samfundet? Enhver virksomhedsleder vil nok være enig i, at hvis alle medarbejdere vil være skabende og ingen vil være bevarende vil virksomheden meget hurtigt bryde sammen. Og det samme vil ske, hvis en medarbejder vil være skabende hele tiden. Der er brug for både kreativitet og stabilitet, fornyelse og bevarelse. Der skal være rum for kreativitet, dvs. skabelsen af nye ideer, omgangsformer og produktionsformer, og derfor er der brug for uddannelser, der lærer hvordan man skaber uden at ødelægge, hvad der er godt. Men der skal også være rum for *konvivialitet* (= ”det at leve sammen”), dvs. for udfoldelse af et liv sammen med andre. Derfor er udholdenhed og trofasthed og tilregnelighed kvaliteter, som tæller i enhver virksomhed. Og det gælder både på det hjemlige og det globale marked.

III. To slags kompetence

Kompetencebegrebet bliver problematisk, når det kun handler om kompetence i effektivitet og i at bestå tests efter indskrænkede og på forhånd fastsatte målestokke. Noget det gælder om at lære på kortest mulig tid. Men en indskrænket fagkompetence kan meget nemt blive en blokering for fornyelse. Den er allerede i skolen en blind vej, fordi den fører os tilbage til den sorte skole, terpeskolen, som vi i Danmark har gjort op med siden Grundtvig, fordi den lammede folk. Og den sorte skole man i disse år har søgt at genindføre i Danmark giver ikke nutidens samfund de kvaliteter, der er brug for i en global verden fuld af variationer og forskelligheder. De nationale test f.eks. frister nogle lærere til at springe over hvor gærdet er lavest og blot indrette undervisningen efter hvad der testes og ikke så meget efter hvad den enkelte elev har præsteret f.eks. i form af gode stile.

I øvrigt kan den sorte skole ikke undgå at skabe tabere i forhold til den målestok man stiller op. Og tabere er naturligvis ikke glade mennesker; de sygner hen eller bliver utilfredse med samfundet eller måske oprørske.

For tiden råber man op om, at testresultater viser, at det ikke er lykkedes at få alle dem, man havde ønsket til at læse og skrive og på det plan man havde forestillet sig efter de alt for omtalte PISA-undersøgelser. Det sker efter at vi i lang tid på begge fløje har haft ledende politikere hvis højeste mål netop var at øge antallet der behersker disse færdigheder. Men i dag ved man ofte ikke hvad man skal stille op med unge, der ikke vil være boglige eller teoretiske. Ungdomsforskeren Noemi Katznelzon gør opmærksom på (i Politiken den 2. april 2011) at en tredjedel af arbejdsmarkedet i 70erne var ufaglærte, og at det dengang var helt uproblematisk. Men i dag skammer man sig over at være ufaglært, for man har fået at vide at som sådan duer man ikke til samfundet. Hun foreslår derfor at man laver mange flere ikke-boglige uddannelser.

Den sorte skole er ikke blot håbløs fordi den skaber et enormt kollektivt mindreværd hos en masse unge, men også fordi den heller ikke giver dem, der kunne lære noget og kunne blive lysende aktiver for samfundet og verden, lyst til at lære og lyst til at virke sammen med andre. Det var en stor fejl at talen om at give børnene ”lyst til at lære” i folkeskoleloven af 1993 gled ud af skoleloven af 2006. Nu skulle man bare have lyst til at ”lære mere”. Men det grundlæggende, det dybt motiverende i undervisningen, selve lysten til at lære noget, mente man gik af sig selv. Men det er en god pædagogisk erfaring, der deles af mange lærere og elever, at det svære er let, når det er spændende, men det lette er vanskeligt, når det er kedeligt. Derfor er det afgørende at undervisningen er så spændende at den giver eleverne lyst til at lære stoffet.

IV. Troværdig viden

Uddannelsessystemet kan tilbyde brugbar viden og indsigt, men brugbar viden er en viden man kan stole på, og der er flere måder hvorpå viden bliver falsk og utroværdig: vi har mange eksempler gennem tiderne på at religiøs magt og statsmagt har bestemt hvad der skulle være, viden og dermed gjort den påståede viden utroværdig. Derfor har store videnskabsmænd og filosoffer krævet undervisnings- og forskningsinstitutionernes uafhængighed, dvs. at fagligheden ikke tilsidesættes af politiske og økonomiske krav. Hvis fagligheden f.eks. på et universitet ikke er til at stole på, hvad skal erhvervslivet så med den; det henter mange af sine medarbejdere og viden fra universiteterne, så de kan ikke være tjent med at f.eks. svindelforskere får lov til at nedbryde tilliden til forskerne og undervisere. Men det er en illusion, hvis man tror man sikrer sig imod svindel og letkøbt forskning ved endnu mere kontrol fra oven. Det fører alt for let til at forskningen tilpasses det lederne ønsker og derfor stadig ikke er troværdig. Derfor burde erhvervsfolk være de første til at kræve at de, der har den faglige viden på universiteterne, får mulighed for at kontrollere deres ledere fra neden og holde dem ansvarlige for ledelsen af undervisning og forskning.

V. Afslutning

Globaliseringen betyder at vi som danske verdensborgere skal eksportere viden og indsigt til de fjerneste egne af jorden. Erhvervslivet må derfor være interesseret i, at det danske uddannelsessystem ikke blot leverer troværdig og brugbar viden og fortolkninger, men også mennesker der har lyst til arbejde og lyst til at lære af andres erfaringer. Og forskere og lærere må være interesseret i, at danne mennesker, der beriger erhvervslivet og samfundet som helhed. Derfor har de to parter – erhvervsliv og uddannelsessystem – brug for hinanden.

Og det mere end nogensinde, fordi vi på en måde allerede er verdensborgere og på an den måde skal være det med åbne øjne og engagement.